NAŠE ŘEČ

ROČNÍK IX. ČÍSLO 4.

JOSEF ZUBATÝ:

POTMĚŠILÝ.

V čsl. nářečích jest celé hnízdo slov znamenajících asi to, co něm. Tücke, tückisch, heimtückisch, tedy zlomyslnou lstivost,*) zvukově sloučených tím, že v jejich první části nalézáme slabiky *potmě-*. A z části jsou to slova, jež můžeme stopovati dosti daleko do minulosti. Tak na př. skupinu slov takových v Čechách a jak se zdá z velké části i na Moravě obvyklých: příjmení nebo přezdívku *Potměšil* nalézáme v Tomkových Základech již r. 1429, r. 1529 píše kněz Šimon z Habru Václavovi, příjmím Knapovi, sousedu ve Vilémově, »varuojž se takových potměšiluov« (t. luteránů a pikhartů) a vykládá mu o jejich »neupřímnosti a pokútnosti aneb *potměšilosti*«, již prokázali tím, že kdosi, pojav jej s sebou do zboru, potom »kázal, když měli voleni aneb svěceni býti Matěj na biskupství a Vaněk na kněžství, vyjíti ven« (Arch. Č. 14, 360 n.); *potměšilky pokoutné* zná Rešel v pol. 16. st., příd. jm. *potměšilý* se objevuje v písemnictví od konce téhož st. (srv. Flajšhans, Č. přísl. 2, 227).

Co *potměšil, potměšilý* vlastně jest, hledalo se všelijak. Dobrovského slovník má sloveso *potměšiti* s významem ‚potměšilým býti, kalmausern', jakého snad nikdo nikdy neslýchal; to je patrně sloveso uměle vytvořené právě podle domnělých svých odvozenin *potměšil, potměšilý* (jako je *prášil* ‚lhář' v. *prášiti, sadil, sadilek* ‚chlubný člověk' v. *saditi*, v. 2, 22, *smělý, opilý* v. *směti, opíti se* a p.), které se do slovníku asi dostalo bez vědomí Dobrovského. Čelakovský (v Dodavcích k Jungm. slovn. 28) má slova *potměšilý, potměšilec* atd. za zkomoleniny z pův. *pod-*

*) Bartoš trefně vystihuje rozdíl mezi potutelností a potměšilostí (viz Kott 7, 383): »P o t u t e l n ý dělá se nevěda a zatím má za ušima; p o t m ě š i l ý označuje touž vlastnost, spojenou se zlou vůlí. Potutelný úsměv, potměšilý pohled.«

dmýšilý, podfouklý, potutedlný, ‚heimtückisch', což nalezl v nějakém traktátě z 16. st., jehož blíže neoznačuje; tento výklad je asi již proto nesprávný, že jeho doklad podle všeho nutí hledati jiný smysl tohoto jinak úplně neznámého slova.**) Později nalézáme výklad, podle něhož *potměšil* je vlastně *podměšil*. *Měšiti* ovšem nic není; ale Hanka v stč. Alexandreidě četl »tehdy sě zástup zaměši« (prý = se zaškaredil) místo správného »sě z. zamiesi« (= zamísil, zamíchal se), toto neslýchané sloveso se pak objevilo třikrát i v padělaném rukopise Královédvorském (v. o tom zvláště Gebaurův výklad v List. fil. 23, 281 n.) a vymyšlené slovo *podměšil* pomáhalo pak chrániti nemožné *zaměšiti* v padělaném rukopise (srv. List. fil. 21, 152, též Kott 2, 817).

Potměšil je patrně, co z toho slova slyšíme: *po tmě šil*. To poznal již Jungmann v Slovníku. Že se někdy celá věta stane přezdívkou a dědictvím třebas přejde i na celý rod jako příjmení, je věc známá. Jsou přezdívky *přetrhdílo, roztrhdílo* (Kott 2, 987); člověk, kterého je všude viděti, je *všudybyl;* pražská ulice ve Smečkách má jméno snad po někom, jemuž říkali *Smek-hacě* (smekl kalhoty, 2, 63); v Popravčí knize pánův z Rožmberka (vyd. F. Mareš v Poj. Král. č. spol. n. 6, 9) se objevuje r. 1423 *Rádpil* z Nové Vsi od Choustníka; Winter vypravuje k r. 1615 o pražském rybáři, kterému říkali Michal *Snědl dítěti kaši* (Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách, 1909, 663). Jsou příjmení *Skočdopole* (Springinsfeld), *Nejezchleba*, na Slovensku býval pevný hrad *Nebojsa* (a totéž jméno, ovšem jako obecné, mají vlastně novodobé námořní dreadnoughty); ještě za našich dnů pojmenoval kdosi v Karlových Varech dům vysoko na stráni *Luginsland* (= lug in's Land, ‚hleď do kraje'; Karlovaráci, kteří neužívají slovesa lugen a mají mlhavou znalost angličtiny, vyslovují po ‚anglicku' Luginslend).*) Není třeba se domýšleti, že

---

**) »Člověka schytralého a od ďábla samého poddmejšilého«: ‚člověk od ďábla poddmýšilý' je patrně, kdo se poddmýšil, dal poddmýšiti, byl poddmýšen od ďábla, t. dal se od něho svésti; srv. u Čelakovského t. »p o d d m ý c h á m = podfouknu, podduji, unterblasen, unterräuchern. Poddmýchati někoho svým kouřem, t. k svému smyslu, k své vůli nakloniti, auf seine Seite bringen, asseclam sibi facere (v nedobrém smyslu)«. Bohužel i toto heslo je u Čelakovského bez skutečného dokladu, protože Exc., excerptum (výpisek) nic nepraví. Zná snad někdo z čtenářů taková slova? Čelakovský také uvádí příjmení Poddmušil s mlhavým odkazem »v Záp. měst. r. 1447«.

*) Ve Frantových právech z r. 1518 (vyd. Č. Zíbrt ve Sbírce pramenův 2, 6, r. 1904) čteme v pozdravení, jež posílá Johannes Franta, »nejvyšší gubernátor cechu našeho«, svejm věrnejm z cechu lechké živnosti tovaryšom, také jména P o ž ř i h u o v n o z Boru a Ř i t p í c h z Táboru; to

potměšil snad původně byl krejčí, který neměl na světlo; ‚po tmě šil', ‚potměšil' se asi říkalo od počátku o někom, kdo ‚po tmě', v skrytě a záludně něco strojívá proti svým bližním. Šiti by nebyl jediný pojem z oboru práce, jehož by o něčem podobném bylo užito; říkáme podobně o lidech, že něco kují, pekou, osnují, pletou, někomu nadrobili, vaří pod pokličkou a pod. Snad ani není náhodou, že tvar *potměšil* nalézáme v dokladech dříve než *potměšilý:* jistě vznikla dříve přezdívka lidem záludným než přídavné jméno jmenující záludnost jako vlastnost. Slovenština má slova, jež vznikala a rozvíjela se docela podobně. Potměšil, potměšilý člověk je Slovákovi *potmehúdol* (Kott, 1, 302, Kálal, Kukučín 1, 50); jak cítí z toho slova jeho původní význam, jest patrno z toho, že Kalinčák v Reštavrácii (Povesti 1, 1922, 122) mohl vložiti komusi do úst dobráckou výčitku namířenou na lstivého pomocníka »vy ste, pán brat, po tme húdol a po vidne tancoval« (po tmě hudl a na světle t.); srv. Zátureckého Slov. přísl. 8, 541. A *húsť* (housti) dovede říci Slovák také o něčem, co člověk smyslí, přichystá, na př. »sám húdol, sám tancoval« (= nedbal na radu, teď pyká), »sám sebe (sobě) hudie, sám vesel bude; sebe hudieš, sám si vyskacuj (vyskakuj)«, Zátur. 9, 284. A jako my jsme k slovu *potměšil* přitvořili příd. jm. *potměšilý,* tak mají Slováci vedle *potmehúdol* také příd. jm. *potmehúdly* (Hurban Vajanský 9, 161; 178) s příslovcem *potmehúdlo* (Kott Přísp. 1, 303). Je také podst. jm. *potmehúd* (Hurb. 8, 243; 5, 282; Zátur. 8, 720), snad se zdrobnělým *potmehúdok* (u Kotta, Přísp. 2, 243 pod heslem *potmehúd,* kde by to mohla býti i tisková chyba m. *-húdol),* s příslovcem *potmehúdsky* (Kukučín, Črty z ciest 1, 55) a podst. jménem *potmehúdstvo;* tvar *potmehúd* by mohl býti novotvar vzniklý k tvaru *-húdol,* ale může to býti i tvar starý, pocházející z doby, kdy se na Slovensku říkalo ještě *húdl* (jednoslabičně), z čehož (jako v č. *pad* vedle *padl* z pův. jednoslab. *padl)* vzniklo *húd (húdol* s pohybným *o* je tvar právě tak nepůvodní, jako jsou nepůvodní

---

jsou ovšem jména vymyšlená, ale v duchu takových přezdívek. V Kronbaurově Říně (2. vyd. 156) říká živé děvče hochovi, jehož má takto rádo, jenž jí je však trochu budižkničemu: »Nemohu přece za to, že se mně nelíbíš, snad proto, že nemáš kouska barvičky a že jsi jako vysrkmáslo.« A v Praze, kam odjela za službou, vzpomíná (445): »Co pak tomu asi říká ten můj ‚vysrkmáslo', že jsem mu odjela?« Tato přezdívka by byla asi odtud, že, kdo by se omylem napil másla nebo snad vysrkl (na př. s podmáslím) kus rozbředlého másla, nebylo by mu valně. Zná ji někdo z našich čtenářů z lidové mluvy? Kronbauer byl z Lichocevsi u Noutonic, studoval v Ml. Boleslavi a v Praze, pak žil v Praze.

moravské nářeční tvary s *e*, *vedel, četel* a pod. m. *vedl, četl)*. K místním jménům *Hředly* n. *Hředle* (něm. Wersedel z č. ve Hředlech), *Horosedly* n. *Horosedle* (starší tvar je Hořesedly) na Rakovnicku jsou lidové tvary v 2. p. mn. č. *z Hřed* (v. *ze Hřed)*, *do Hřed, do Horosed* (v Kněževsi bývala a snad posud jest orientační tabulka s nápisem »Do Hořesedl«, s tvarem psaným po staročesku); sloven. *húd* (z *húdl)* vedle novotvaru *húdol* by mohlo býti stejným archaismem jako *Hřed* vedle *Hředel*, jak by tento tvar měl zníti podle zásad nového spisovného jazyka (srv. stč. tvary v 2. p. mn. č. s *l* původně neslabičným jako *vesl, bydl, nosidl, modl* i *mod*, Gebauer Hist. ml. 3, 1, 139 a 180 za pozdější *vesel, model* atd.). K starému nominativu *potmehúd*, vzniklému hláskovým postupem z *potmehúdl* (s neslabičným *l*), byly by pak mohly vznikati i další pády bez *l* (2. p. *potmehúda* m. *potmehúdla* atd.). Něco podobného se snad stávalo i jinde. Je na př. příjmení *Vozáb*, což je tvar naprosto záhadný; ale vyjasnil by se, kdybychom se směli domýšleti, že vznikl z původní přezdívky *Ozábl* (2 slab.), jež se v 1. p. vyslovovala také *Ozáb, Vozáb*, jako podnes i v slovese je lidová výslovnost bez *l* (ozáb jsem na ruce).*)

Z Hané se uvádějí slova, jak se zdá, i na samé Hané málo rozšířená, *potmělót* ‚člověk neupřímný, úlisný' (doloženo také jako přezdívka tajnému policistovi) s příd. jm. *potmělótný, potměloutný* a příslovcem *potměloutně, potmělutně;* ku příd. jm. *potmělótný* je také nové podst. jm., přezdívka *potmělóta, potmělúta* (jako je ku příd. jm. *nezbedný* podst. jm. *nezbeda)*. V. Kott

*) Každý ví, co je páter V y k l o u z: člověk, který ‚v y k l o u z l' z kněžského semináře. Ale neskloňujeme Vykloužla, Vyklouzlovi, nýbrž Vyklouza (potkal jsem toho Vyklouza), Vyklouzovi. Je zajímavé, že l-ových přezdívek a příjmení, jež by vyžadovala před příponou -l souhlásku, tedy od sloves 1. a 2 .tř. s kořenem zavřeným (mimo tvary jako Vozáb, Vyklouz) skoro není, jen vzácnou výjimkou se objeví příjmení jako na př. Koukl. Ale obdoby bychom našli v starých místních jménech jako Počaply, Přečaply, Zálezly (a Zálezlice, srv. také Záběhlice), Hořesedly (s novotvarem Horosedly, s o podle jiných složenin), Novosedly (a Novosedlice), Starosedly, Odlezly, Blíževedly (Blízvedly), Podmokly, Všepadly, a v příjmeních s tvarem středního rodu jako Zapadlo, v nichž příponové l je chráněno i v 1. p. následující samohláskou. Také taková jména jsou původně přezdívky osadníků: zalezli (usadili se daleko, stranou; zalezlici = potomci zalezlů, zalezlíků), počapli (srv. mor. čapnúť, čapěť, čapiť sa ‚seděti, sednouti na bobku, krčiti se'), (na)hořesedli atd. Abychom takovým přezdívkovým místním jménům dobře rozuměli, nesmíme zapomínati, že pozdější osady bývaly v dobách řídkého osídlení Čech spíše samoty osazené jedinou rodinou. Místní jména mn. č. z l-ových přezdívek se samohláskou l jsou ku podivu řídká, na př. Drmaly (sloven. drmať, ‚škubati, lomcovati něčím'), Nesvačily, Rozehnaly.

2, 819 a Dod. k Bartošovu Dial. sl. 85, Bartoš Dialektologie 2, 369 a Dial. sl. 320. Významem se tato slova kryjí se skupinou slov č. *potměšil,* sloven. *potmehúdol.* Bohužel neznáme dobře, jak se, kde žijí, vyslovují; Kott a jeho přispěvatelé nedbávali vždy přesné výslovnosti a Bartoš, jak se zdá, znal ta slova málo (a kdo ví, neměl-li jich z Kotta). K tomu ovšem přistupuje, že výslovnost jednotlivých hlásek ani není po celé Hané stejná. Nestejnost, s jakou se píše slabika-*ló-*, *-lú-*, *-lou-*, *-lu-*, ani by tak nevadila, snadně ji chápeme jako výsledek zápasu mezi vlastní hanáckou výslovností (jež sama není všude stejná) a zněním spisovným, ale rádi bychom věděli, jak se v těch slovech vyslovuje hláska *l* v krajích, kde ještě žije rozdíl mezi měkkým *l'* a tvrdým *ł* nebo středním *l*. Z Bartošovy Dialektologie ovšem víme, že tento rozdíl v některých částech Hané zanikl a patrně dále zaniká, a lze se domnívati, že postup směřující k jeho vyrovnání od dob Bartošových již zase pokročil. Měkkost hlásky *l* by nám svědčila, že druhá část slov *potmělót* atd. patří ku příd. jm. *litý* (stč. *l'útý, litý); potměl'út, potměl'ót* by byl člověk po tmě lítý, zákeřně zlý, potměšilý. Na tuto cestu nás vede okolnost, že se v Tomkových Základech starého místopisu pražského na Novém městě v l. 1383—1399 objevuje několik osob s příjmením, které asi znělo — s českou přehláskou ze 14. stol. — *Potmělit* (psáno Potmielit, Potmyelit, Potmyelyt, jednou Potmelit). *Potměl'út, potmělit,* původně přezdívka člověku potmělítému, potměšilému, bylo by slovo podobného tvaru, jako jsou příjmení Domarád, Drahorád, Samohrd; hanácké příd. jm. *potměl'útný, potměl'ótně* je asi (jako č. *potměšilý,* sloven. *potmehúdly)* pozdější odvozenina, vyjadřující vlastnost *potměl'úta.*

Naše *l'útý,* přehláskou *lítý,* by znělo na Hané *l'óté* (ovšem s hanáckými odstíny samohlásek *ó, é),* se zánikem měkkosti v *ł łóté,* anebo, protože se na Hané (aspoň z části snad vlivem kostela, školy a p.) objevují časem tvary s přehláskou *u* v *i, lété* (= lítý). Z Bartošovy Dialektologie známe hanácké tvary spisovného *líto* (je mi líto) jako *l'úto, l'óto, lóto* i *léto;* 7, 189 jsme našli také příslovce *lótě* (č. *l'útě, litě)* od Šternberka s dosti podivným významem ‚hned'. I samo příd. jm. *l'óté* žije posud, třebas ho neuvádí Bartoš: p. univ. tajemník J. Hudec je zná ze svého rodiště, Molenburka u Sloupu na Moravě. Užívá se ho tam s významem ironicky posměšným o nepěkném zevnějšku, na př. o znečištěném, zmuchlaném nebo potrhaném šatě (»te se zvedené, te se lóté« vítá matka synka, na jehož šatě shledá stopy kousků, jež tropil). Významy těchto slov jsou vůbec v češtině i v jiných slov. jazycích dosti rozmanité, hlásí se k vlastnostem prudkosti,

zloby, zuřivosti, divokosti, a zase ubohosti, budící politování; *líto, lítost* jsou slova celkem významu ustáleného a hojně rozšířená, ale byli bychom rádi zprávám, kde žijí tvary *litý (l'útý* atd.), *litě (l'útě* atd.) a s jakými významy.

Jiná skupinka slov s *potmě-* jsou slovenská slova *potmelúch* (z potmelúcha diabel búcha Kott, Přísp. 3, 287), *potmelúško, poťmelúšok;* také z Moravy se uvádí *potměłúch* (slov. val., Bartoš, Slovn. 320) a *potměloušek* (Kott 2, 819), k tomu *potměloušný, potměloušně, potměloušnost* (Kott t., asi od Telče). Jungmann má také sloven. tvar *potměluský* (= potmelúšsky?), k němuž — snad nějakým nedorozuměním — by byly mohly vzniknouti další prý slovenské, ale ne dosti zaručené tvary *potmělus, potmělusek, potměluška* (prý potměšil i potměšilka), jež čteme u Jungmanna.*) Základ této skupinky, *potmělúch,* s *l* patrně tvrdým, vypadá jako odvozenina příd. jména *potmělý* (jako Vávra — Vavrouch, Vavroušek, bláto, máslo — blatouch, maslouch (7, 189; 310), drahý, svatý — drahoušek, svatoušek a pod.); bohužel je pravda, že příd. jm. *potmělý* je velmi slabě zaručeno (u Jungmanna s významem ‚tmavý, verfinstert' teprv ze Zlobického; Slováci a Moravané, kterých jsme se na ně ptali, také ho neznají). Záturecký 4, 656 n. má nadávky *poťmák, poťma (pošmák* asi chyba m. *poťmák)* o lidech sprostých, zpustlých, neslušného zevnějšku; to by mohly býti obhroublé tvary pocházející z této skupiny *(ť* by tomu nevadilo, mohla by to býti libovolná obměna původního *t,* jaké v slovech podobných časem bývají, jako v č. *poťouchlý* z *potouchlý = potuchlý, sprosťák, šesťák, prťák* ze *sprosťák, šesták, prták, blaťouch z blatouch, paňák* z *panák).* Je-li tento výklad správný, byla by slova *poťmák, poťma* pozbyla svého původního významu právě tím, že změnou znění se zatemnila souvislost s výrazem *po tmě, potmě-,* a slova ta nebyla povahy obecně nadávkové, která se pak všelijak měnívá.

Příjmení *Potměbil (Potměbyl?)* u Wintra se snad zakládá na nějakém omylu; v. Flajšhans, Č. přísl. 2, 227.

Zbývá *potměchuť*, jméno rostliny Solanum dulcamara z podezřelé čeledi lilkovitých, s jedovatými bobulemi. Má jméno po

*) Ostatně by mohla býti v slovech potmělus (poťmelús?) atd. přezdívková přípona, již máme v slovech jako divous, balbous, Vaňous (Váňa = Václav), morous (z lat. morosus), pikous (= pikhart, český bratr, Sborn. fil. 2, 88) a p. — P. taj. Hudec zná slovo p o t m ě l ó c h také ze svého rodiště, ale málo se ho tam užívá, spíše se v tom smyslu říká p o ť ó c h l é (poťouchlý).

potměšilé chuti zdřevnatělé lodyhy, jež, žvýká-li se, chutná nejprve hořce a pak sládne; také lat. dulcamara (= bylina), sladce hořká, je jméno po této vlastnosti. Starých dokladů slova *potměchuť* v slovnících nenalézáme, ale o jeho dávném původu svědčí, že žije v Čechách, na Moravě (Kott, Přísp. 1, 303) i na Slovensku (potmechuť). Slovo to je ovšem utvořeno dost divně; zdá se, že jeho původ máme hledati v primitivních větách jmenných (bez slovesa), jimiž se vyjadřovala divná vlastnost potměchuti. Takové věty v době před ustálením pravidelného tvaru větného se slovesem a ostatními částmi věty k němu i ku podmětu náležitě přiřaděnými) byly v našich jazycích jistě časté a stopy po nich zasahují na př. i do dnešní slovanské lidové mluvy.

A. Potebnja (před ním i po něm také jiní) vykládá o nich v knize Iz zapisok po russkoj grammatikě (1874, 2. vyd. 1888, str. 124 = 100 n.) a uvedeme několik vět (v slovním českém překladu) z jeho dokladů vzatých z lidových textů ruských i ze starší ruštiny. »V horách těch žijí husy a kachny peří krásné« (starší tvar byl o dvou větách, rozdělených přestávkou: . . . husy a kachny, peří krásné; ještě starší s neslovesnou větou první: v horách těch husy a kachny; peří krásné). »Potloukal se, potuloval se starý stařík šedá brada«. »Mužova žena sobě syna porodila, bez palce noha, bez mězence (= prstu vedle malíku) ruka, bez vousu hlava, bez rozumu hlava«. »Vzali u mne N. N. z dvora kozáci kobylku hnědou hříva na pravo«. »Potom uslyšel ještě král, že běhá po jeho vyhrazených luhách sviňka zlatá štětinka . . . Chyťte sviňku zlatou štětinku«. Atd. Čtenář vidí sám, oč jde: jsou to věty, jež by v našem ustáleném tvaru větném zněly na př. »potuloval se stařík s šedou bradou« nebo »šedobradý«, »chyťte sviňku se zlatou štětinou«. Starý příklad (již Buslajevův) takovýchto výrazů, »tur zolotye roga«, by nám zněl »tur zlatorohý«, anebo, kde by věta žádala spíše podst. jméno, »(tur) zlatoroh, zlatorožec«, anebo s pádem vyjadřujícím vlastnost, »tur zlatých rohů, se zlatými rohy«. I na př. ze slovenských pohádek známe podobné doklady, kde výrazy, o něž jde, jsou na půl cestě mezi způsobem starým a pozdějším. Vypravují o pídimužíku s bradou na loket (nebo na pět loket) dlouhou, jejž jmenují již složeným slovem Loktibrada (Laktibrada), ale vedle toho čteme na př.: »(Valivrch) uvidel Loktibradu, na piaď (= píď) muža, na lokeť bradu« (Polívka, Súpis slov. rozprávok 1, 265); v jiné versi se místo Loktibrady objevuje čert jménem »na piaď, brada na päť loket« (301), jejž hrdina oslovuje »aha, ty si tu, Napiaď, brada na päť loket« (302; přepisujeme zápis spisovnými tvary a novým pravopisem, změnili jsme také interpunkci, z níž je viděti, že

zapisovatel těm slovům dobře neporozuměl). Jinde čteme o nejmladším synu, který se stále po peci v popele válel a kterému proto říkali »Popelvár (m. Popelvál, rozlišením dvojího *l* a pro rým), špatná (nebo hnusná) tvár«, a protože tvár (tvář) je rodu ž., čteme tam, jak Popelvára chtěl tátoš, na němž seděl, shoditi, »ale sa Špatná tvár mocne trímala (držela)« (t. 2, 233 nn.). Ostatně i my dovedeme aspoň na př. v přísudku užívati takových složitých výrazů na označení osob obdařených vlastnostmi jimi naznačenými; říkáme na př. »X. je moudrá hlava, mlsný jazýček, nevymáchaná huba» a p.

A tak si dovedeme představiti také, že bývaly možné věty na př. »rostla tam zelina, po tmě chuť« (chuti podezřelé), »trhal jsem zelinu, po tmě chuť«. A stal-li se složitý výraz »brada na pět loket« nebo »špatná tvář« vlastním jménem osoby, mohl-li se výraz »tur zlaté rohy« změniti v tvar »tur zlatorohý« anebo býti základem podst. jména »zlatoroh, zlatorožec«, není nemožno, že podobným způsobem vzniklo i jméno *potměchuť*.

Sám výraz *po tmě* se hlásí svým původem do dávné minulosti; takové lokály (původně ovšem dativy) s předl. *po* na vyjádření doby samé nebo nějakého přechodného stavu, za jakého se něco děje, zachovaly se nám jen ve zbytcích z největší části dnes již zaniklých anebo zanikajících a výrazům podobným nově utvořeným bychom nerozuměli vůbec anebo bychom jim rozuměli jinak (srv. 6, 28). Dovedeme říci ještě, že kdosi byl u nás *po ránu*, t. když bylo ráno; kdyby kdo tak řekl »po večeru«, zdálo by se nám to neobvyklým naznačením doby po uplynutí večera. *Po noci* s významem »v noci, za trvání noci« známe jen odněkud z východu (od Praska má Kott 2, 176 větu »kdo chodí po noci, hledá kyjové nemoci«, t. výprasku), s rozšiřujícím přívlastkem uvádí Bartoš List. fil. 3, 153 ze Sušilových písní 400 »co sem se nachodil po tej tmavej noci«, *po dni* se asi nikde neříká;*) ale *po noci* býval asi výraz častý, smíme-li věřiti, že z něho pocházejí odvozeniny *ponocovati, ponocný*. Říkáme *po tmě* (sloven. *potme)*, ale *po světle* »za světla, když je světlo« známe jen jako výraz krajový z Železnobrodska (můžeš číst až po světle 5, 101) a v starším tvaru dativním *po světlu* ze stč. Životů sv. otců, jako *po měsieci* »při světle měsíce«, *po vedru* a *po mraze*, což znamenalo asi »ve vedru a v mraze«, třebas v jediném dokladě stojí ve smyslu po-

---

*) Něco poněkud jiného je distributivní p o c h v í l í c h, p o v e č e r e c h (p o n o c í c h Kott 6, 1202); po večerech = v dobách, když je večer, po chvílích = když se najdou volné chvíle.

poněkud odchylném (po vedru a po mrazě tě zhubím, orig. per aestus et frigora). Tma je nám nepříjemná, protože nikdy nevíme, kdo či co se v ní nemilého nebo nebezpečného skrývá, a stranění se tmy je ještě větší u člověka, kterému se zdá, že by mohla skrývati něco nadpřirozeného; tak se bál tmy védský Ind, tak se bojí potmě dítě, a jsou i dospělé osoby, které potmě by za nic nevstoupily ani do místnosti, kterou jinak dobře znají a o níž třebas vědí, že je dobře uzavřena. A v této domnělé nebo skutečné záludnosti tmy jsou kořeny významu výrazu *po tmě*, jakého nabyly ve složeninách jako *potměšil*, *potmehúdol* a co s nimi souvisí.

Doklady výrazu *po tmě* samého nejsou v staré době nic řídkého; k dokladům Kottovým přidáváme na př. z Chelčického Postily 189b (po tmě v noci nebývá hodné dielo, protož jest Šimon prvé po tmě nic neulovil); 253a nalézáme odstín významový směrem k neúplnosti nebo neupřímnosti poučení (k podobenství o člověku, který neměl roucha svatebního, Mat. 22, 11 n., horlí Chelčický: Ó, by to každému mohlo v srdce vstoupiti, ktož vchází anebo již všel na svatbu u vieru Kristovu, kterak jest v ni všel, nerozuměje jie, neuptav se na ni málo ani mnoho, a kterak jest jej kněz v ni uvedl po tmě a neoznámil jemu toho, že přijav vieru Kristovu, na svatbu Kristovu jest všel a že má na nie oděv svatební mieti!). Od Kotsmícha má Kott 4, 107 rčení ‚mluviti po tmě' = tlachati (v podstatě totéž co ‚neviděti si do huby'); podobný význam má u Chelčického asi ‚po tmě báti' (= bez náležité úvahy, bez vážnosti bájiti) 260a: Ale neobrátiť se oni (kněží) na toto čtenie (Mat. 18, 23n.), ani na doktory (sv. otce a duchovní spisovatele), ani na koho jiného, ale ta básnivá domnění (o očistci), dávno kromě viery skovaná bajíce, po tmě báti budú.

Vedle *po tmě* se objevuje *po tmách*, na př. v evang. Benešově (Jan. 8, 12: ktož jde po mně, nechodí po tmách). To je asi napodobením lat. in tenebris (ještě věrněji v evangel. Olom. ve tmách); češtěji je na př. v evang. Pražském: po tmě.

*

Na konec ještě několik slov o l-ových odvozeninách, jaké jsme viděli v slovech *potměšil* — *potměšilý* a p. Jsou to odvozeniny od sloves, ale zdá se, že v nich pro jazyky slovanské musíme rozeznávati dvě vrstvy, v jádru od sebe časem i rázem vzdálené, jež však všelijak do sebe zasahují.

Starší vrstva byla přídavná jména jako *smělý*, *bdělý*, *bylý*, *stálý*, *znalý*, *hnilý*, *mrlý* a p. Jejich jádro pochází z dob pra-

starých, jež musíme hledati dávno před počátkem dob historických; z něho pocházely zárodky, z nichž vyrůstaly, jak jsme naznačili již 8, 102 n., opisné slovesné tvary s t. zv. *l*-ovým příčestím *(směl jsem, směl bych,* v staré době také *budu směl),* jež původně bylo jmeným (nesloženým) tvarem oněch přídavných jmen *(směl* se má k tvaru *smělý* jako *zdráv* k tvaru *zdravý).* Když se již opisné tvary slovesné byly vytvořily a tvary *l*-ové již byly částí slovesného tvoření slovanského, nezůstala ovšem ona původní přídavná jména ušetřena vlivu sloves, k nimž se dostala do těsného příbuzenství; vliv ten vidíme m. j. v tom, že taková přídavná jména od sloves dostávají i předložky *(uznalý. umrlý, shnilý, prohnilý, nahnilý, vyhnilý* a p.) a že se tvoří i od sloves odvozených *(umělý, uvědomělý, nabotnalý, spadalý* a p.). A vznikají ovšem v jazyce taková příd. jména i dále, i v době novější.

Když již *l*-ová příčestí jako součást složených tvarů slovesných byla stálým příslušenstvím slovesného tvoření indoevropského, stávala se východištěm podstatných jmen, sloužících za pojmenování osob jakožto činitelů nejrozmanitějších dějů. Zde jazyk našel pohodlný způsob, jímž stále tvoří zvláště posměšná slova jako *mazal, rýpal, škrábal, fňukal, cancal* se zdrobnělými tvary jako *pisálek, sadílek* a s tvary ženskými jako *fňukalka, štěbetalka* (i *vyřídilka* jako pojmenování hovorných úst je vlastně jméno rázu osobního), zejména pak si tak vytvořil spoustu příjmení jako *Kousal, Lisal, Dokoupil, Vyhlídal* atd. se zdrobnělými tvary jako *Vycpálek, Dohnálek, Skácelík, Skopalík,* jež původně také bývala přátelskými nebo zlomyslnými přezdívkami. A sem ovšem také patří složitější jména jako *všudybyl, rádpil, potměšil,* slovenské *potmehúdol* a pod. Těmto jménům obyčejně schází minulý význam, jaký našemu citu je podstatným významovým rysem *l*-ových příčestí, jenž však u nich není původní a vznikl teprv ve složených slovesných tvarech významu minulého. Jména tímto způsobem odvozená od sloves nedokonavých mívají snad vždy význam stálé dějové vlastnosti (zaměstnání, zvyku a p.) osoby jimi označované; *rýpal* je, kdo rád rýpe, a tak i na př. první člověk, který dostal přezdívku *kousal,* byl asi člověk kousavý, ať v tom smyslu, že důkladně kousal potravu, či že rád kousavě mluvil nebo se choval, rád se s jinými kousal. Snad *l*-ové odvozeniny od sloves dokonavých mohly míti význam minulý, t. mohly pocházeti od jednotlivého, určitého děje, který se udál v jejich životě. Komu říkali *Snědl dítěti kaši,* jistě kdysi vyvedl (anebo se aspoň tak o něm povídalo), co praví jeho přezdívka, ale u příjmení méně určitých nesmíme zapomínati, že dokonavým

slovesem často vyjadřujeme ne děj určitý, nýbrž způsobilost, zvyk podmětového pojmu děj takový způsobiti (X. ohne podkovu v ruce, Y. si vyjede rád do hor a p.). Komu začali říkati *dohnal*, snad skutečně jednou někoho dohnal, snad byl s to každého dohnati, snad rád každého doháněl.

Vůbec by byl na omylu, kdo by se domníval, že z každého příjmení na *-l* lze vyčísti určitý rys z života nebo ze zvyků osoby, jež první to příjmení dostala jako přezdívku. Při vzniku takových jmen působil a působí posud lidový humor, který dovedl děj skutečný vyjádřiti mlhavým podobenstvím, metaforou, jejíhož smyslu se může, kdo není do něho zasvěcen, jen dohadovati. Řekneme-li o někom, že je prášil, každý ví, co chceme říci, protože je to metafora u slovesa *prášiti* vůbec a u tvaru *prášil* zvlášť běžná a každému známá; ale hledejme, proč někoho před několika staletími nazvali *dohnalem*. Ani tvar sám nemusí býti dosti zřetelný. Přezdívky a příjmení na *-l* pocházejí od sloves, ale osamostatnily se proti nim jako podstatná jména, což znamená, že nejsou v příčině slovesného rodu tak určitá jako slovesa. Nečiní rozdílu mezi rodem činným a zvratným, zvratnost děje nevyjadřují zvratným zájmenem. Někdy to nevadí, protože zvratnost děje, o nějž jde, je nepochybná. *Chlubil* se rád chlubí, *hašteřil* se s každým hašteří, *chechtalka* se pořád chechtá, *vdávalka* myslí jen, jak by se vdala; první *oženílek* (Voženílek) také sotva mohl býti co jiného, než nějaká pomenší osoba, která se přes tento nedostatek přece jen oženila. Ale *Vycpálek?* Snad byl první *vycpálek* malý tlouštík, který se dobře ‚vycpal' (ze slovníku kteréhokoli jazyka bychom shledali hojnost dokladů k německému přísloví »kurz und dick — hat kein Geschick«), snad kdo někoho, něco vycpal; a v jakém smyslu? Navrátilů je u nás množství; byl první *navrátil*, kdo se navrátil, či kdo navrátil, co si vypůjčil? A jistě se v takových přezdívkách ozývala často i ironie; nebyl snad ten první navrátil někdo, o kom se říkalo, to že je čistý navrátil, někdo, kdo rád zapomněl na ‚vrátila', když se vypravil někam, kde cestou byla dobrá hospoda, anebo rád zapomněl navrátiti, co mu kdo půjčil? Příjmení měla svůj plný smysl, pokud se v nich cítil původní základ přezdívky; jakmile ten upadl v zapomenutí, stalo se příjmení tím, čím je nám, pouhou značkou, kterou rozlišujeme různé osoby.

Od příjmení na *-l* si tvoří lid příjmení žen po muži, na př. *Kousalka, Vyhlidalka*. Z nové doby známe doklad, že tak vzniklo i jméno místa po osobě (*Klácelka* u Liběchova po Fr. Klácelovi), a leckde by se asi našla také nějaká vila *Navrátilka* nebo *Ošťá-*

dalka (a ne-li podle nápisu na štítě, snad v ústech okolního lidu). To se asi dálo častěji, a podobného původu asi jsou četná jména hospod, samot i osad jako *Bloudilka, Bouřilka, Čihalka, Hvízdalka, Pošivalka, Povalilka, Připilka, Mastilka, Rozpáralka, Vyskočilka, Zavadilka.* I u příjmení jiných tvarů nalézáme podobná jména budov; v nejbližším pražském okolí je hojně ‚vinic' (t. bývalých letních sídel pražských měšťanů) se jmény jako Hybšmonka, Ladronka, Koulka, někdy i se jmény po povolání býv. majetníků, jako Pernikářka, Konvářka, Zámečnice, Provaznice a pod.

Jen výjimkou nalézáme u jmen této druhé vrstvy, že se z nich stává přídavné jméno: z č. *potměšil*, sloven. *potmehúdol* jsme viděli vzniknouti příd. jm. *potměšilý* (podst. jm. *potměšil* vůbec zaniklo, a kde ho je třeba, nahrazujeme je novým tvarem *potměšilec)* a *potmehúdly*. To se zde stalo proto, že jazyk potřebuje příd. jmen vyjadřujících vlastnost potměšilosti; vzor k nim našel v častých příd. jmenech na *-lý*. Někdy může býti nejasno, patří-li slovo k naší vrstvě první či druhé. Máme-li na př. podst. jm. jako *kvíčala, píšťala,* můžeme býti na pochybách, je-li to zpodstatnělé příd. jm. vrstvy první (srv. slovesa *kvíčeti, pištěti),* či původní podst. jm. vrstvy druhé (a není nemožno, že vznikala i podstatná jména tohoto způsobu již dávno, když *l*-ové odvozeniny nebyly ještě slovesnými příčestími); ale to jsou jen případy řídké a výjimečné.

ZDENĚK NEJEDLÝ:

POLKA.

Jméno nejproslulejšího českého tance má dnes již svou historii, a dost zvláštní. Podíváme-li se na ně klidně a bez předsudku, sotva můžeme býti v pochybnosti, co slovo *polka* znamená. Ale jak už to nejednou bývá, zvláštní okolnosti zatemnily toto jasné vědomí tak dokonale, že se slovo, původně zcela jasné, stalo na konec div ne nerozřešitelnou záhadou. Jistě při tom působila také až přílišná horlivost starých a nových etymologů, kteří hledali záhadu tam, kde jí vlastně nebylo. Ale působily tu závažné okolnosti věcné, které dávaly podnět k takovým hledaným výkladům toho slova. A tak dnes slovo polka má již pomalu celou literaturu. Musil jsem se otázkou polky též zabývati při svých studiích o Smetanovi, neboť polka jest jedním z výrazových kořenů umění tohoto

mistra, a tak vznikla v druhém svazku mého díla »Bedřich Smetana« podrobná kapitola o vzniku, počátcích a prvním rozšíření polky. Při tom jsem se ovšem také nemohl vyhnouti otázce o původu a smyslu jejího jména, neboť to jméno souvisí s otázkou o původu polky. A tu, když jsem sebral, probral a zhodnotil všechny zprávy, ukázalo se mi docela jasně, nejen že slovo polka znamená opravdu to, co v něm každý, nehledá-li nic zvláštního, musí viděti, nýbrž i proč se stalo etymologickou záhadou. Poněvadž pak jest to nejen věcně, nýbrž i metodicky dosti zajímavý příspěvek k historii českého slova, podávám tu výsledek svého zkoumání i čtenářům »Naší řeči«, odkazuje je, pokud by je zajímala sama historie polky, na ono své dílo.

O polce a jejím vzniku máme, jak známo, roztodivné historky. Nejen její jméno bylo potom tak divně a hledaně vykládáno, nýbrž i sám její vznik a původ. Každý zná známou povídačku o tom, jak nějaká služebná dívka v Kostelci n. L. začala na dvoře tančiti polku, a to prý se tak líbilo, že ji tančili i hoši na taneční zábavě, a odtud prý se dostala do Prahy a dále do světa. To je vypravování kosteleckého měšťana Václava Klášterského, jež vyšlo původně v Bohemii 1844 č. 80 a odtud se četnými otisky rozšířilo do celého světa. Máme však i jinou povídku o tom, jak na Jičínsku tančili hoši »nimru« (k písni »Strejček Nimra koupil šimla«), a to prý jest původ polky, jak zase tvrdil Frant. Hilmar, tehdy učitel ve Střevači u Jičína, jenž sám složil mnoho polek. Vidíme tedy, že nejen o jménu, nýbrž i o věci se u nás vždy mnoho vypravovalo, co při tom spolu nijak nesouhlasilo, ano poráželo jedno druhé. Tradice si však z těchto nesnází pomohla velmi snadno: vybrala si z každého vypravování to, co se jí hodilo, a spojila to tak velmi dovedně v nový celek. Tak na př. z obou těchto povídek, ač každá mluví vlastně o něčem jiném, vytvořila tradice novou a jednu tím, že dala kosteleckému děvčeti zpívati píseň »Strejček Nimra«, ač o tom ve zprávách o polce v Kostelci n. L. není původně ani slova, a tak se také dnes tato historka všeobecně uvádí, jako by to byla zpráva původní. Již to nás tedy nutí k opatrnosti, vidíme-li, jak lehce, ano lehkomyslně se s historickými zprávami v této otázce zacházelo. Podrobil jsem také tato vypravování podrobné kritice, jíž tu nemohu uváděti, z níž však, myslím, jest dostatečně patrno, že nám tyto zprávy vůbec nevykládají vznik polky, nýbrž že jsou jen ohlasem vědomí, kdy a jak se polka do oněch končin dostala. Že z toho vypravěči udělali »vynalezení« polky, bylo způsobeno nesmírnou slávou polky v této době. Nelze vůbec popsati, jakého přímo zbožnění

se tehdy polce dostalo, a nikoli jen u nás, nýbrž i v Paříži, Londýně a v Americe. A tu není divu, že se hlásili šťastní svědkové jejích počátků a že o tom vypravovali s pýchou, jež pak snadno v počátcích polky u nich viděla počátky polky vůbec a tím vznik polky.

Ku podivu však, že nikdo z dosavadních tak četných pisatelů o polce se nepoohlédl po spolehlivějších zprávách současníků, nezatížených ještě touto touhou přihřáti se na slávě polky, jako jsou ony stále a stále uváděné zprávy, jež všechny vznikly již až pod dojmem úspěchu polky v cizině. A přece máme zprávy svědků daleko spolehlivějších, než jsou oni vypravovatelé, a k tomu z doby mnohem ranější, opravdu z počátků polky. A mluví ty zprávy tak jasně, že nezanechávají po sobě takřka žádných pochybností. Tak první zpráva, jíž se mi podařilo nalézti, jest v článku Jaroslava Langra »České krakováčky« v Čas. Čes. musea r. 1835 (Sebr. spisy I, 256), kde Langer vypravuje, jak se Čelakovského krakováčky ze »Slovanských národních písní« tak zalíbily, že je u nich i tancují, a to tak, že napřed jeden z tanečníků zazpívá půl krakováčka, což sbor opakuje, potom druhou půli, již sbor zase opakuje, a na konec se dají do tance a tančí třasáka, břitvu nebo kvapík. A tu Langer dodává: »Na Hradecku kdesi prý to jinak tancují a jmenují to *polkou*; snad trochu podobněji pravému krakowiaku.« To jest zajisté zpráva docela jiné kvality než ony povídačky. Poznáváme také na ní Jaroslava Langra, o němž jsem již kdysi (Lumír 1907) ukázal, jak rozuměl písni a tanci své doby i jak kriticky dovedl o tom psáti. Jeho zprávu můžeme však ověřiti i jinými ještě svědectvími. Tak V. V. Tomek v svých Pamětech I, 85 také tvrdí, že polka vznikla na Hradecku. Vypravuje totiž, patrně podle zápisků z mládí, jak byl 5. února 1837 v Praze na domácím bále a jak se tu proslavil jako tanečník jen proto, že byl z Hradecka: »Byl jsem, ač nevelmi hbitým, přece v jedné věci přednějším tanečníkem, že jsem totiž uměl tancovati *polku*, která byla tehdáž v Praze ještě málo známá, ač v kraji hradeckém, tuším, všude se tancovala.« Co pak pro naši otázku jest z těchto zpráv nejdůležitější, jest poznání, že polka hned svým původem byla tanec *společenský*, a nikoli lidový, vesnický. Z povahy polky bylo to ovšem kritickým posuzovatelům tohoto tance již dříve známo. Jeť krok polky jen variantem někdejšího společenského tance écossaise (škotské), a hudba hraná k polce byla od začátku rázu umělého, v duchu tehdejší hudby společenské. Zde však to máme doloženo i zprávami historickými, neboť vznikla-li pod vlivem Čelakovského krakováčků, tedy pod vlivem přece jen

literárním, vznikla jistě ve společnosti takovým vlivům přístupné. To také dosvědčuje Tomek, o němž víme, že jako student vůbec tančiti neuměl, nýbrž naučil se tomu teprve ve společnosti, v Polici n. M. v klášteře, kde se tančilo horlivě, jako tehdy všude v naší společnosti. Konečně máme z téhož roku 1837 i zprávu Frant. Pravdy, že polku přivezl domů na Jindřichohradecko z Prahy, když se vracel jako student na prázdniny. Byl to tedy tanec městský, jenž teprve potom se z městské společnosti dostal i na ves. Tím si však také vysvětlíme, proč vznikl právě na Hradecku, a ne jinde. Králové Hradec byl prvním středištěm nově se tvořící české společnosti. Zde, kolem V. K. Klicpery a J. H. Pospíšila se utvořil společenský kruh, v němž se po prvé pěstuje i družná společenská zábava v době, kdy v Praze na př. Jungmann se společenského života ještě bojí jako hrozného hříchu a nemravu. Proto také Tyl, budoucí reformátor pražského společenského života, utíká se tehdy z Prahy sem do Hradce. Zde proto i Čelakovského »Slovanské národní písně« došly přirozeně takového praktického ohlasu, jako nikde jinde. Hradec byl však při tom i společenským středištěm celého kraje. Sem rádi přicházeli mladí spisovatelé, buditelé i jejich přátelé z hor i z kraje, a tak se přirozeně nový tanec šířil rychle po kraji. A konečně došel živého ohlasu i v Praze, kde zatím Tyl zorganisoval a rozvířil velmi živý ruch společenský, jehož hlavní ozdobou byl zpěv a tanec (viz o tom o všem podrobně v mé knize). To tedy bylo prostředí, v němž vznikla a rozšířila se polka.

Víme-li toto vše, budeme jistě usuzovati i o významu slova polka daleko bezpečněji než dosud. Tak především nesmíme ani tu zapomenouti, že jako tanec, tak i jeho jméno jest jistě původu a rázu *společenského*, a nikoli lidového. V lidovém tanci se do té doby nejen nevyskytuje jméno polky, ale ani ne jméno jemu podobně tvořené. Toho jsou si také vědomi i všichni ti, kteří o tom píší v současné době. Tak V. Filípek v Květech 1839, 360 praví, že polka dostalo jméno »tuším od jednoho pražského tanečního mistra«, což opakuje i anonym (snad též Filípek?) v Květech 1844, 448. Ale i v oněch vypravováních o Kostelci n. L. a o Jičínsku proráží toto vědomí aspoň o původu jména polky, neboť se tam výslovně praví, že jméno dostal nový tanec až v Praze. To ovšem není doslova pravda, neboť podle svědectví Langrova nazvala jej tak již hradecká společnost, ale jistě vyznívá z toho vědomí, že jest to jméno původu společenského.

Tím nám však také přestává býti věcně záhadné. Polka jest prostě *Polka*, polská žena. To také jest zajisté výklad, který se

nám musí namanouti nejdříve, nejsme-li již napřed nějakým předsudkem sváděni k tomu, abychom hledali výklad jiný. Výkladu tedy potřebuje leda, proč asi dostal nový tanec toto jméno. Jistě ne proto, že to byl polský tanec. Polka jest beze sporu český tanec a českého původu. Ale v názvosloví tanců to není zjev ojedinělý, že se tanec jmenuje jménem jiného národa. Tak jmenovaná již écossaise také není tanec skotský, nýbrž francouzský. Má proto i francouzské jméno, a ne skotské. Skotskou byla nazvána jen proto, že tehdy ve francouzské společnosti byl o Skotsko velký zájem. A nejinak tomu bylo i s polkou. Zde zase bych musil vyložiti, jak polská revoluce r. 1831 vzbudila u nás nesmírné sympatie k Polákům. Tehdy celá naše společnost zrovna hořela pro Poláky. Studenti nosili polské čepice, dívky pentle polských barev, literáti čtli polské knihy, měšťané vítali polské uprchlíky — zkrátka Polsko a Poláci jsou v této době v ústech všech našich lidí. Nebylo tedy nic přirozenějšího, než že se tyto živé sympatie spojily i tu, v životě společenském, tím, že nový tanec byl nazván polka nebo vlastně Polka, jak také Tyl, Filípek a j. tehdy důsledně píší. Souvislost pak tohoto tance se zpíváním krakováčků jen to ještě asi uspíšila. Tyto české krakováčky byly ostatně samy rovněž výronem tohoto polonofilství, neboť měly ke skutečnému polskému krakowiaku vlastně stejně daleko jako polka na př. k polské mazurce, ale ze sympatií dostaly též zase své jméno a byly jistě proto i raději zpívány a skládány, než by tomu bylo v jiné době, bez těchto sympatií.

Jen ještě jest snad třeba se zmíniti, proč bylo pro nový tanec užito právě této *ženské* formy Polka. Ale i to při tehdejší zálibě společnosti v podobných něžnostech a galantnostech jest více než přirozené. V názvosloví tanců u nás vidíme po té stránce zjevně tři vrstvy. Nejprve, na konci 18. a začátku 19. století, jmenují se tance podle svého tanečního kroku jmény rodu mužského: vrták, dupák, šoupák, skočák, rozkročák (obkročák) atd. Potom, když se mrav naší maloměstské společnosti zušlechťuje, užívá se sic týchž jmen, ale v ženském rodě: dupavá, šoupavá, skočná, houpavá (valčík), kukavá atd. Jen výjimkou strašák, třasák, valčík udržují svůj původní tvar. Zato vznikají zase jména zákolanská, sousedská a j. adjektivní jména ženského rodu. Konečně pak v době společenského kultu krásotinek, vlastenek a milostenek nastává třetí období, kdy vznikají jména, jako jest *Polka*, podle níž hned další tanec téže společnosti (z r. 1839) dostal jméno *Slovanka*, utvořené významem i tvarem zjevně podle příkladu Polky. Konečně to vidíme i na jménech prvních

polkových skladeb, v nichž ženská jména mají silnou převahu. Skládají se Mariina, Kateřinina, Louisina, Anežčina atd. polka, stejně jako Libušina, Vlastina a pod. Pak přišla na řadu jména květin a tak dále, až ovšem došlo nejen na »Přemyslovu polku«, ale i na »Nezamyslovu polku« atd., ano konečně na »Bezejmennou polku«, když nešťastný skladatel několikatisícáté polky nemohl již na žádné jméno připadnouti. Ale i tu vidíme postup od prvotního ženského jména tance docela jasně.

V tom by tedy nebylo vlastně vůbec záhady. Záhadou se jméno polky stalo teprve tehdy, když vznikla snaha učiniti z polky tanec *lidový*, vesnický. A to nastalo tehdy, když ve světě, kde zatím polka nabyla veliké obliby, počala se bráti v pochybnost její českost. Tu někteří přehorliví vlastenci, přede všemi Frant. Doucha, ze strachu o tuto velikou slávu a čest českého jména, aby dokázali, že polka jest tanec český, začali z ní dělati starý tanec lidový, protože se jim společenský její původ nezdál pro to dosti průkazný. A tak, *z tohoto důvodu*, dochází nyní k vymýšlení docela nepravdivých zpráv o počátcích polky i o jejím jméně, jen aby tohoto účelu bylo dosaženo. Počátek učinil Doucha, jenž první podal nový výklad tohoto jména, ale také první zkreslil původ polky, což jest jistě i pro jeho etymologii příznačné. Doucha totiž tvrdí, že polku tancovali po vsích i tehdejší stařečkové a babičky, když byli ještě mladí, což jest docela zjevná nepravda, již se také nikdo před ním neodvážil tvrditi ani nikdo po něm opakovati. Aby to však mohl tvrditi, musil ovšem vyložiti i smysl jejího jména docela jinak, neboť za mladých let těchto stařečků nemohl se arciť jejich lidový tanec jmenovati Polka. Proto Doucha vymyslil svůj známý výklad, že jest to »tanec *na polo*« neboli »*půlka*« (Květy 1840, 400 a znova Květy 1844, 372). Bylo již ukázáno filologicky, že od »půlky« k »polce« jest cesta daleko neschůdnější, než myslil Doucha. Chtěl bych k tomu jen dodati, že i věcně jest to výklad docela nesprávný, neboť není pravda, co tvrdí Doucha, že tempo polky jest »poloviční« (čeho poloviční? jakého tempa či tance?), protože prý »zdlouhavější« (naopak, polka se tehdy pokládala za velmi rychlý tanec), ani že její krok jest »jako na polo podtržený« (polkový krok se zdál tehdejším tanečníkům naopak velmi bohatý). Znalci tance si také nevěděli potom s tímto výkladem rady a hledali tu »polovičatost« nebo »půlku« v něčem jiném, co by bylo věcně oprávněnější, ale také na nic nepřišli. A. V. Crha (Frant. M. Hilmar a jeho poměr k polce, Dalibor 1860, 99) myslí, že se tak polka jmenuje proto, že se tanečníci nedali hned při ní do tance, nýbrž že se napřed chvíli roz-

houpávali a že polka tedy začínala »polovičním pohupováním vpřed«. Ale to je výklad teprve hledaný a mimo to by se hodil pro každý kolový tanec, neboť to není nic příznačného speciálně pro polku. A tak konečně přišli jiní a hledali původ tohoto slova zase v jiném kořeni, jako Ant. Fähnrich, jenž v své jičínské Pallas Athene III (VI), 1846, 495 uvádí, že polka pochází od slova *pole* a znamená tolik jako »Feldtanz« . . .

Tato historie slova polka jest, myslím, zvláště po dvou stránkách zajímavá: jak těsně souvisí jméno s dobou, kdy vzniká, a jak se vždy mstí, zkresluje-li se něco ať již k jakémukoliv účelu. Kdo neví o tehdejším nadšení naší společnosti pro Poláky a kdo nezná způsob, jak vůbec společnost nazývala své tance, snadno propadá podezření, že polka neznamená to, co znamená, a pouští se proto do výkladů, jež nemohou býti jiné než docela libovolné. A dále, jakmile se začne zkreslovati původní, jasná skutečnost, jest vždy těžko říci, kde se toto zkreslování zastaví, protože pak již chyba plodí chybu. Ale nejzajímavější na tom jest, že všechna tato snaha zkresliti původ polky dosáhla právě opaku toho, co chtěla. Měla přesvědčiti svět, že polka jest určitě tanec český, ale co nejvíce v cizině vzbuzovalo potom podezření, byly právě tyto výmysly a povídky, v nichž bylo tolik vnitřních sporů, že budily pochybnosti takřka ve všech *cizích* badatelích o tanci, pro něž byly přece především určeny! A tak i tu se osvědčilo, že — s pravdou nejdál dojdeš.

DROBNOSTI.

HORENTNÍ.

Máme v češtině hromadu příd. jmen cizího původu s příponou *-ní*. Jsou to slova skoro naskrze pocházející z latiny, ovšem že ne vždy klasické, nebo z části z franštiny; chceme-li ovšem býti upřímní, musíme si říci, že jsou to především, ne-li vždy, cizí slova, jež jsme poznali z hovoru a písma německého. Němci se jich hledí zbaviti, my si je spíše rozhojňujeme, a dnes, kdy poznáváme západní jazyky a západní osvětu ponenáhlu přímo bez prostřednictví německého, počínají se k nám s tímto tvarem trousiti také jednotlivá slova, zejména francouzská, přímo. Zvláště v hovoru slýcháme vší té cizoty hojně, písemnictví se celkem přece jen snaží jim vyhnouti. Tak máme na př. příd.

jména z původních lat. příčestí na *-ns*, jako latentní, eminentní, evidentní, impertinentní, z cizích jmen přídavných, jako obskurní (lat. obscurus), oficielní (officialis, frc. officiel; vedle toho zpodstatnělé oficiál, frc. official), oficiósní (officiosus, frc. officieux, něm. offiziös), mondénní, na př. dáma (lat. mundanus, frc. mondain), šarmantní nebo šaramantní (frc. charmant), fixní, na př. plat (fixus, frc. fixe), banální (frc. banal); často takovým příd. jménem nahrazujeme první část něm. složenin, na př. luxusní (lux. vydání, něm. Luxusausgabe, frc. édition de luxe), presenční známka, služba (Präsenzmarke, -dienst, frc. na př. droits de présence = plat za přítomnost, diéta), módní časopis (Modeblatt), finanční zákon (Finanzgesetz), erární kůň (Ärarpferd), originální vazba (Originaleinband), industriální učitelka (Industriallehrerin) atd. Jak viděti, naše tvary se drží celkem věrně původních vzorů. A je to dobře: *musíme-li* již cizí slovo podržeti (časem ovšem bychom mohli obstáti i bez něho), mimo změny, kterých žádá při tom jazyk náš, měli bychom jeho původní znění zachovávati. Slovo zůstane tak zřetelnější, a osoba, jež ho užívá, ukáže aspoň, že slovo, o něž jde, opravdu zná.

Pravda, i přesné znění takových slov zachovávati nás naučili Němci, kteří je komolí leda, vkládají-li je v nějakých Fliegende Blätter do úst člověka, který neumí číst a psát. Ale kde nás opouští jejich vedení, opouští nás i přesnost. Říkávali o něčem, co budí hrůzu, »horrend« (nejspíše asi mluvívali o »horrende Summen«); dnes se již tak skoro neříká. To a známá okolnost, že v němčině rozdíl mezi hláskami *t* a *d* skoro anebo i úplně zaniká, je příčinou, že nyní mluvíváme o »horentních« sumách, penězích, nápadech a p. Také ovšem pomáhá obdoba přídavných jmen s koncovkou *-entní* (evidentní, transparentní, patentní atd.), jenže takové obdoby necháváme působiti na slova, která si z ciziny osvojil lid a která se tak stala přímo naším domácím majetkem, kdežto chráníme obyčejně jejich následků slova, která zůstávají majetkem t.zv. inteligence. Naši předkové podle časté české koncovky *-ák* zpěváku na kruchtě místo *literát* začali říkati *literák;* nikdo proti tomu nemá námitek a bylo by i směšné, kdyby kdo chtěl zaváděti na kruchty přesnější tvar *literát.* Z toho však by neplynula omluva pro někoho, kdo by literákem chtěl pojmenovati spisovatele, kdo by chtěl říkati magnák, kurák, advokák a p. Co je *horendní* nebo *horentní?* Lat. sloveso *horrêre* znamená vl. ‚ježiti se' (říká se tak na př. o vlasech, o srsti zvířat, smyslem přeneseným o zbraních vojska anebo i o zjevu hrozivém, jako je zježené, rozzuřené zvíře); protože pak hrůzou prý vstávají vlasy na hlavě, znamená *horrêre* také, ‚hroziti se' a předmět hrůzy se

pak vyjadřuje i 4. pádem (h. aliquid = hroziti se něčeho, s hrůzou hleděti na něco), patrně napodobením vazby slovesa *timêre* (báti se), jako i na př. sloveso *tremere* ‚třásti se' může se pojiti se 4. p. předmětu, před kterým se kdo třese. Odtud plyne významová různost latinských příčestí: příč. přít. č. *horrens* (2. p. horrentis) je něco, co se ježí (na př. vlasy na hlavě, lví hříva, srst psa, štětiny na štětináči), anebo ve smyslu přeneseném něco zuřivého, co vypadá vztekle (může to býti na př. vojsko, třebas také zuřivé pojídání), kdežto t. zv. příč. nutnosti (trpné příč. budoucí) označuje něco, co musí nebo může vzbuzovati hrůzu, co — po česku — je hrozné, strašné. Lat. *horrens* by bylo něm. *horrent* (jako lat. latens, eminens, impertinens a p. je něm. latent atd.) a znělo by po česku *horentní* (ale není ve zvyku v němčině ani v češtině se tak vyjadřovati), lat. *horrendus* je něm. *horrend*, č. *horendní*. Nestačí-li nám mluviti o hrozných, strašných penězích, co teď všecko stojí, nač se podíváme, měli bychom mluviti o penězích horendních, o horendních nápadech a p.

CO JE ŠLECHTICKÝ PŘÍDOMEK.

Vykládati zákon a zjišťovati jeho pravý smysl náleží sice právníkům, ale nezřídka nastává potřeba zavolati na poradu také filologa nebo historika, zejména bylo-li v zákoně užito výrazů buď nepřesných nebo dokonce nejasných.

Zákon z 10. prosince 1918, č 61 Sb. z. a n., o zrušení šlechtictví zakazuje bývalým šlechticům »užívati rodného jména s přídomkem nebo dodatkem vyznačujícím šlechtictví«.

Naše úřady, nestarajíce se o náležité objasnění záhadných výrazů »přídomek« a »dodatek vyznačující šlechtictví«, dospěly k tomu názoru, že oním »zapověděným ovocem« nemůže být nic jiného než předl. »z« před přídomkem v tvaru substantivním. Při tom si nepovšimly, že přídomek může míti také tvar adjektivní bez předložky. Podle jejich názorů je tedy zákonu vyhověno pouhým vypuštěním předložky »z« z domnělého přídomku. To je však veliký a osudný omyl, tím osudnější, že v svých důsledcích plodí mnoho zla po stránce jazykové, dějinné i právní. Zejména po stránce právní zvrátila tato praxe smysl a úmysl zákona v pravý opak. Dovoluje bez závady to, co zákon chtěl zameziti, ale stíhá trestním paragrafem to, co zákonem zakázáno není.

Nám tu běží hlavně o ty neblahé důsledky po stránce jazykové a dějinné. Leckteré staré, dobré české jméno rodinné bylo — jako na posměch našim kulturním dějinám — zkomoleno a znetvořeno, patrně ve snaze, aby byla z něho vyhlazena jakákoli

stopa českého původu, a to — aspoň na pohled — ve jménu zákona a s přispěním našich úřadů.

Tak — abychom aspoň jeden příklad uvedli — zmizelo s povrchu zemského jméno rodiny z kulturních našich dějin dobře známé, rodiny Dačických z Heslova. Torso v tvaru »Hesslowa«, jež tu zbylo, nepřipomíná ani zvukem ani pravopisem jména autora Kutnohorských pamětí; ale zákonu bylo vyhověno vypuštěním předložky »z«.

Po stránce jazykové děje se duchu a skladbě jazyka českého mylným výkladem citovaného zákona často takové násilí, že je patrno, jak málo vážnosti k naší řeči mají ti, kdo zákon tímto způsobem — vykládají.

Předložka »z« je v těch případech, kde je přídomek vyjadřován substantivem, nezbytnou součástí vazby a nelze jí bez porušení vazby — a tedy i smyslu — vypustiti. Má-li tedy býti zákonu vyhověno, třeba vypustiti celý přídomek, aby zůstalo jen rodné jméno samo. Toho však nebývá zpravidla dbáno a tím vznikají neuvěřitelné — sit venia verbo — nehoráznosti.

Abychom se nedopustili snad nediskretnosti, neuvádíme zatím dokladů konkretních, ale ukážeme na příkladě smyšleném, k jakým nemožnostem dospívá praxe našich úřadů.

Dejme tomu, že by si třeba bývalý hrabě Černín z Chudenic, tak jak to učinili četní jiní bývalí šlechtici, u politické správy zemské vyžádal nebo vymohl svolení, aby směl jako před převratem užívati přídomku, ovšem nyní bez předložky »z«. Ježto bylo podobným žádostem vyhovováno, nemohlo by to ani panu Černínovi být odepřeno. Se svolením úřadu směl by se tedy psáti Černín-Chudenic a manželka jeho tedy Černínová-Chudenicová a synové Č. Chudenicové. Z hrobky paní Strakové-Nedabylicové nebo paní Ojířové-Očedělicové ozvalo by se asi důrazné ohrazení proti tomu, aby také s jejich starobylými jmény nebylo tak nakládáno, jako třeba s novodobými jmény paní Lobositzové nebo paní Libochowitzové.

Pan Černín, jak již naznačeno, ve skutečnosti ovšem za to nežádal, snad proto, že o to nestál, nebo snad i proto, že měl více úcty k českému jazyku, než ti, kdož o to stáli, a než ti, kdo k tomu dávali úřední svolení.

Toto znešvařování a znásilňování naší řeči nebylo by možné, kdyby si úřady konečně uvědomily, co vlastně znamenají v zákoně slova »přídomek nebo dodatek vyznačující šlechtictví«.

Slovo přídomek ve smyslu ‚šlechtický predikát' objevuje se teprve u Jungmanna a je vzato, tuším, z polštiny. Ostatní naše veliké slovníky, Riegrův N. S., Kottův, Ottův S. N., podávají různé definice, dosti nejasné a odporující si vespolek.

To, co nyní obecně nazýváme přídomkem, nebylo původně — a to až asi do konce 15. století — příznakem šlechtictví. Lidé všech stavů, šlechtic nešlechtic, jmenovali se velmi často a psali se, uměli-li vůbec psát, buď podle místa zrození nebo podle bydliště anebo podle pozemkového majetku (dvora, vsi, tvrze), jenž jim přináležel. Tak Stanislav ze Znojma, Milíč z Kroměříže, Křišťan z Prachatic a jiných příkladů na tisíce.

Tam, kde se tento (nešlechtický) přídomek udržel v rodině po několik generací, stal se konečně pravým rodným jménem i tehda, když se rodina rozvětvila v několik větví. Často, zejména v zámožných rodinách, jež vládly několika statky, přidáván k původnímu přídomku ještě druhý, většinou v tvaru adjektivním, na př. »z Kolovrat« Krakovský, Libštejnský, Novohradský a pod.

Teprve za panovníků z rodu Habsburků, když se rozšířil obyčej zámožným měšťanům za nějaké dobré služby udělovati erby s dovolením přibrati si k tomu libovolný přídomek, začal býti takový přídomek příznakem šlechtictví, ačkoli erbovní měšťané do stavu šlechtického přijímáni bývali teprve po splnění ještě dalších podmínek. Ježto pak toto nové šlechtictví ani erbem ani přídomkem nebylo ještě dosti důrazně vyjádřeno, vešlo v obyčei podle německého způsobu vyznačovati šlechtictví výslovně slovem »šlechtic« před přídomkem. Slovo »šlechtic« v tomto spojení je tedy onen »dodatek vyznačující šlechtictví«. Máme za to, že jakýkoli jiný výklad oněch záhadných slov v citovaném zákoně nutně vede k důsledkům shora jen krátce naznačeným.

Jisto však jest, že předložka »z« není ani přídomkem, ani dodatkem (předložka!) vyznačujícím šlechtictví.

Vydavatelé zákona patrně také nepostřehli, že předložka »z« není vždy totožná s německou předložkou »von«, jíž v jazyku německém při šlechtických přídomcích vždy bez rozdílu bývá užíváno.

Ostatně, kdyby byl zákon slovy »přídomek« a »dodatek vyznačující šlechtictví« mínil jen předložku »z«, jak se úřední praxe domnívá, byl by se vyhnul těm záhadným slovům a zněl by prostě: Bývalým šlechticům není dovoleno užívati předložky »z« před rodným jménem. Tomu by snad každý rozuměl.

Dr. Frant. Brožek.

POSUDKY A ZPRAVY.

Zdeněk Louda, *O písmu.* Úvod k poznání výtvarné krásy písma. Praha. Nákladem »Našeho směru« 1924. Cena neudána.

Náš směr, známý časopis pro pěstování kreslení a umělecké výchovy na školách, vydal tuto velmi vkusně vypravenou publikaci Loudovu s tím úmyslem, aby šířil smysl pro výtvarnou krásu písma a aby ukázal, že i věcí na pohled tak střízlivou a praktickou, jako je písmo, lze umělecky vychovávati. Kniha je určena především mládeži a jejím učitelům, ale přečte ji s prospěchem každý, kdo se o tuto stránku výtvarné práce zajímá. Spisovatel vykládá v historickém úvodě o vzniku písma a jeho poměru k řeči, o vývoji a rázu písma u jednotlivých národů od písma čínského až do vzniku dnešní latinky, jejíž různé formy probírá a charakterisuje od starověku přes gotiku a renaissanci do doby současné. V druhé, vlastní části svého pojednání stanoví nejdůležitější podmínky krásného písma, které vidí v jeho vkusnosti, účelnosti, slohovosti a správném umisťování v prostoru.

Kniha Loudova je psána jasně, přehledně, bez oné slohové šroubovanosti a vyumělkovanosti, v jaké si u nás výtvarné publikace dosti často libují; názornosti jí dodávají četné obrazy v textu a několik příloh na konci knihy. Není pochybnosti, že se tato sličná a věcně zajisté dobrá publikace zalíbí a rozšíří, což ostatně potvrzuje již zpráva nakladatelství této knihy, že se připravuje její druhé vydání.

Tato okolnost byla mi pohnutkou, abych si všiml i jazykové stránky Loudovy knihy; doufám, že upozornění na některé nepřesnosti a vady jazykové, které se v knize vyskytly, bude vhod autorovi i nakladatelství a bude ku prospěchu i knize samé, vyjde-li v druhém vydání i po jazykové stránce tak čistá a bezvadná, jakou se jeví po zevní stránce již v tomto prvním vydání. Chyby jazykové, které možno vytknouti tomuto prvnímu zpracování, nejsou sice okaté ani do nebe volající; jsou to chyby, které sedí v peře skoro každého druhého dnešního spisovatele a leží na jazyku bezmála každému, kdo ústa otevře, ale právě pro tuto jejich neodbytnost je dobře nepokládati je za chyby odbyté, třeba jim bylo čeleno tolikrát i v Naší řeči.

Hledíme-li především k chybám více formálním, vytkli bychom především některé odchylky od pravidel pravopisných, jako jsou nesprávnosti v označování kvantity, na př. moda 5 m. móda nebo kříšťál (v obrázku na str. 28) m. křišťál, anebo v inter-

punkci, na př.: v prostotě je mnohem více krásy, než v nevkusném přetížení 10 m. krásy než . . .; jehož účelem je, umožniti rychlé napsání t. m. je umožniti . . .; slohovost je odvislá od materiálu, na kterém písmo je pracováno a od nástrojů, jimiž bylo pracováno a tu můžeme mluviti . . . 15, kde po obakrát za slovem pracováno schází čarka (pod. v stejné větě na str. 17); se znaménky musíme počítati, a to zvláště píšeme-li více řádků písma 29 m. zvláště, píšeme-li atd. Místo manuelní 5 je lépe psáti manuální (jako individuální, speciální atd.), místo lineár*ný* 18 a j. raději lineární, protože příd. jména utvořená ze základu cizího mívají zpravidla příponu *-ní* (imaginární, valutární, erární atd.). *Barokní* 15 je sice slovo nepříliš správně utvořené, ale zakořenilo-li se už v dnešním jazyce, mělo by se ho užívat aspoň v tom smyslu, jaký mu byl vtištěn vedle staršího a správnějšího slova *barokový:* barokové je to, co pochází z doby baroka anebo co má jeho charakteristické vlastnosti; barokní je to, co upomíná na barokový sloh svou přeplněností, šroubovaností, až nepřirozeností. Je tedy rozdíl mezi barokovým slohem, v němž je stavěna nějaká budova, a mezi barokním slohem, v němž si libují na př. někteří spisovatelé. Mluví-li se tedy v naší knize o písmu gotickém, renaissančním, empirovém, má se mluviti o písmě barokovém, nikoli barokním (15); písmo může býti barokní a nemusí býti při tom barokové. Ze slov domácích nesprávně jsou utvořena slova *nepraktickost* 27 m. nepraktičnost, *patřičný* 30 m. náležitý, *tvárlivý* 18 m. tvárný, když je řeč o hlíně (tvárlivá hlína = plastická), neboť přídavná jména s příponou *-vý (-ivý, -livý* a p.) jsou dnes snad vesměs významu činného (účinlivý, hanlivý atd.). Zbytečné jsou tvary *vyrostší* 5, *vzniknuvší* 9, protože v obou případech můžeme užíti přesnějších tvarů vyrostlý a vzniklý; ve větě »někteří *opozdivší se* zahynuli v plamenech« 7 je možno nahraditi příd. jméno opozdivší se přechodníkem (opozdivše se). *Kulička* 18 je sice tvar užívaný v řeči dětské, ale v spis. jazyce říkáme obyčejně kulička.

Jiné chyby formálního rázu jsou, píše-li se na př.: rozdíly jejich jsou patrny 34 m. patrné; jsme si vědomi všech nevýhod *našeho* pokusu 5 m. svého; rozdíl *obou* písem 14 m. obojího. Na obrázku odstrašujícího písma na str. 12 čteme větu »pera namáčí se do inkoustu«; nevíme, nebylo-li snad také tvaru namáčí se užito zde na odstrašení, ale každým způsobem by bývalo lépe napsati, že se pera namáčejí. Také tvar nahraženo 27 by bylo dobře nahraditi příště správnějším tvarem nahrazeno a imperativ *řezejte* 15 tvarem řežte n. vyřežte (písmeno nožem do prkénka). Mluví-li se o něčem, že to denně *vidíme* na rozličných

místech 12, není to tak české ani tak názorné, jako když napíšeme, že to denně vídáme. K slovesu *vepsati* je nedokon. tvar *vpisovati*, nikoli vepisovati 32, právě tak jako je k sepsati - spisovati, k odepsati - odpisovati atd.; zbytečné je také vkladné *e* ve výraze ve druhé 19 m. v druhé.

Také některé gramatické vazby budou potřebovati opravy v příštím vydání. Je na př. rozdíl mezi vazbou »pracovati *něčím*« a »pracovati *s něčím*«: hrnčíř pracuje s hlinou (t. j. zpracovává ji jakožto materiál), ale pracuje nožem a p. (t. j. užívá ho jako nástroje). Sestavují-li se tedy na př. písmena z tyčí ohebných nebo pevných, jde o materiál, a není tedy správné psáti, že pracujeme *tyčemi* 19, nýbrž *s* tyčemi. Rovněž tak říkáme, že kniha byla vydána *s* podporou ministerstva; podporou ministerstva by mohla býti vydána jen tenkrát, kdyby na její vydání podpora úplně stačila (jako *nákladem* ministerstva), ale to by pak ovšem nebyla pouhá podpora. Proto také nepokládám za správné, píše-li spisovatel, že některé učebnice vycházejí *subvencemi* 6 m. se subvencemi, protože i tu jde o pouhou účast a přispění. Nedosti česky je užito předložky *v*, mluví-li se o obrázku vyškrabaném *v* tvrdém materiálu 9 nebo o písmě vytepaném *v* plechu 25; my Češi škrábeme a vyškrabujeme něco *do* zdi, *do* dřeva a p. (ne *ve* zdi) a vytepáváme *do* plechu nebo *z* plechu. Srovnáváme-li dvoje různé písmo, říkáme buď, že je na první pohled viděti rozdíl mezi obojím písmem anebo různost obojího písma, nikoli však rozdíl *obojího písma* 14 (ale ovšem rozdílnost). Instrumentálu doplňkového je užito nepřesně ve větách: nebylo to *snadnou prací* 8 m. nebyla to snadná práce; takové písmo, které . . , je *písmem nevkusným* 14 m. je písmo nevkusné. Sloveso vyžadovati (a v tomto významu i žádati) doplňuje se genitivem; proto: obrázek vyžadoval reprodukce jemnější, nikoli: *reprodukci* 24. Naopak zase v zálibě k záporovému genitivu zachází spisovatel leckdy (byť ne důsledně) příliš daleko; po kladném infinitivě závislém na záporném slovese stěží užije ještě dnes někdo genitivu m. akusativu. Proto to vypadá strojeně, čteme-li v knize Loudově: nové době nepodařilo se vytvořiti *nového písma* 10 m. nové písmo; nesnažte se sami vynalézati *písma* t. m. písmo (ale jinde: nemůžeme probírati jednotlivé materiály 17 atd.). Že genitiv záporový není správný ve větách jako: ozdoby, které *ničeho* nevyjadřují 15, znaménka, která *ničeho* neoznačují 18 (m. nic), báti se, že *toho* nedovedeme 18 (m. to), bylo připomínáno už několikrát. Připojuje-li se k určitému pojmu vyjádřenému substantivně výčet jeho součástí ve formě přístavku, musí se jednotlivé členy tohoto pří-

stavku shodovati se substantivem základním; proto nemůžeme psáti: tuto podmínku dělíme ve dva požadavky, 1. vkusná *úprava*, 2. *krása* písma, nýbrž: vkusnou úpravu a krásu písma (anebo: ve dva požadavky; jsou to vkusná úprava atd.). Výraz »nejméně peněz, písmen« atd. může státi (na rozdíl od positivu »málo písmen«) jen v 1. a 4. pádě; nechceme-li tedy, aby ve větě »snažte se vytisknouti písmeno *pokud možno nejméně otisky* téhož čtverečku« spojoval někdo výraz »pokud možno nejméně« se slovesem (vytisknouti), je třeba užíti výrazu rekce schopného, na př. co možná nejmenším počtem otisků.

Zásady o postavení příklonných slov se v knize někde zachovávají, někde ne. Na př.: řečí dorozumíval *se* o tom 7 m. řečí se dorozumíval; víme, že dítě učí *se* řeči t. m. že se; kde zcela *by* postačila jedna 12 m. kde by (a pod. 8—10, 14—16 atd.). Ve větě »dějepis učí, že v různých dobách *písmo dostávalo* různý tvar« 15 hodilo by se lépe místa podmětu a slovesa zaměniti.

Plynný a jasný výklad knihy ruší místy také výraz nevhodně užitý, tvrdý, nepřesný nebo plochý — většinou ovšem nános dnešního šablonovitého a nepřesného způsobu psaní. Tak čteme na př.: *zdůvodněnost* vydání této knížky je právě v tom, že .. 5 m. vydání její je odůvodněno právě tím; tento soubor osvětlí i *nezdůvodněnost* názoru o manuelnosti 8 m. nesprávnost, lichost; formy písma římského byly *znovuvzkříšeny* v renaissanci 10 m. vzkříšeny (znovuvzkřísiti je výraz nesprávný tvarem i smyslem, neboť co bylo vzkříšeno, nekřísí se znovu); písmena se znetvořovala *na úkor* čitelnosti, a hlavně *na úkor* krásy písma 10 m. na újmu; první *ctností* písma je jeho čitelnost 10 m. předností (kdyby šlo o překlad z franštiny, bylo by se možno domnívati, že tu působilo při volbě výrazu franc. la vertu); (ty ozdoby) nepřispívají k *vyznačení*, k charakteristice písmena 15 m. k význačnosti. Zastrašen brusiči, vyhýbá se autor stále ještě poctivému *konečně* a píše *posléze* (6, 16, 19, 25), místo přirozenějšího *tedy* mívá kancelářské *tudíž* (9, 10), místo *neboli* bývá *čili* (nesmějí býti ani velké, ani malé, *čili* mají býti v pěkném poměru 16, 6), a naopak: *zdali* podmínky byly splněny *anebo* nebyly 15 m. či nebyly.

Prach kancelářské češtiny měl by autor setřít svým časem z výrazů: nové písmo bude sestrojeno *na základě* jiných požadavků 10 m. podle nich (neboť neběží tu o základ, nýbrž o normu); už z *tohoto důvodu nezřetelnosti* mohli bychom nazvati toto písmo ošklivým 12 m. už jen pro tuto nezřetelnost; znaménka musí míti patřičnou velikost z *důvodů čitelnosti* písma 30 m. pro či-

telnost (což je ovšem důvod jen jeden); všude tam, kde jde *o použiti* zřetelného písma 14 m. kde jde o zřetelné písmo. S tím souvisí i záliba v abstraktních podst. jménech slovesných, která je často i na újmu stilistické rozmanitosti v členění výrazů. Na př.: způsob našeho psaní dával *možnost vytvoření* našeho českého písma 27 m. dával možnost (= dovoloval, usnadňoval atd.) vytvořiti je; konstruktivní zřetel nebrání *užití* oblouku 33 m. nebrání užíti ho; *odůvodnění* jeho *zmrzačení* je v touze vyhnout se přímému tahu 33 m. jeho zmrzačení je odůvodněno touhou a pod.

Řeč, v níž jsou takovéto a jim podobné výrazy domovem a chlebem vezdejším, má také na svědomí nejeden nečeský výraz, s nímž se na čisťounkých a úhledných stránkách knížky prof. Loudy setkáváme tak neradi, jako nemile bychom se tam setkali s inkoustovou kaňkou nebo daktyloskopickou značkou nepříliš čistotného čtenáře. Na př.: estetická výchova je *nemyslitelná* bez kreslení 5 m. nemožná, nelze si ji bez toho představiti (pod. 32); písmo je těžko *čitelné* 30 m. těžko se čte; člověk zabil medvěda *jednoduchým*, neumělým nástrojem 7 m. prostým (umělý: prostý — složitý: jednoduchý); písmena mají býti *jednoduše* řaděna 30 m. prostě (jednoduše = ne dvojitě, zde však = prostě jedno vedle druhého); v kameni, kosti, kovu, *po případě* i ve dřevě 7 m. anebo i (pod. 19, 25); *přirozeně* učení takovému písmu je obtížnější 8 m. ovšem, arciť; všimněme si jejich jasnosti *podmíněné* tím, že nejsou přecpány 10 m. způsobené; stylovost písma je *podmíněna* tvarem 15 m. zakládá se na něm, záleží v něm; stylovost písma je také *podmíněna* materiálem 17 m. závisí na něm, řídí se jím a p. (pod. 26); krásy *docíleno* tu jednoduchostí 15 m. dosaženo; je *odvislá od* materiálu 15 m. závislá na něm; stylovost písma *úzce* souvisí s vlastnostmi dobrého písma 15 m. těsně souvisí; nesmějí býti *přehnaně* velké 16 m. příliš, nadmíru; velikost písma musí býti *přiměřená* umístění 17 m. musí se k němu hoditi, býti s ním ve shodě, v náležitém poměru k němu atd.; další podmínkou krásy písmene, pokud *se týče* stylového písma, je zachování stejnosti částí 17 m. pokud jde, jde-li; jmenovati *dlužno* mosaiku 19, 32 m. je třeba, sluší a p.; *a sice* 19, 25, 30 m. a to; takové písmo nám může *sloužiti za vzor* 25 m. býti vzorem; snaha *vyzdvihnouti* přednosti našeho pravopisu 27 (hervorheben) m. zdůrazniti, uplatniti; *těžkopádnost* (spřežkového pravopisu) 27 m. obtížnost, nemotornost; (při i, j) tečky *odpadají* při velkém písmu tiskacím 27 m. nedělají se (sice jinak odpadávají tečky i při malých písmenech); (diakritická znaménka nejsou) méněcennou

věcí, kterou možno *potlačovati* a ji zanedbávati 28 m. přehlížeti, vynechávati a p.; *se* znaménky musíme *počítati* 29, 30 m. míti je na zřeteli a p.

Také některé věty by potřebovaly přestavění a přestilisování, aby zněly hladčeji nebo výrazněji. Na př.: Dělejme tato znaménka zřetelná, ne příliš maličká, *ale* nápadná, aby čtoucí jich nemusil hledati, *ale naopak,* aby ona sama ho upozorňovala na délku a měkkost hlásek 28. Těsnopis nemůže však býti písmem monumentálním, písmem, *kterým* bychom psali nápisy na pomnících atd., *a* k tomu účelu nebylo stenografické písmo sestaveno *a* k nápisům se ho také neužívá 10. Nová doba může vymysliti i nové písmo, *které však* nebude již *latinkou* 10 m. ale to už nebude latinka a p.

Po věcné stránce bude snad vhod upozorniti autora knihy na to, že se ve spřežkovém pravopise před Husem nepsala hláska *ž* nikdy spřežkou *zs* (té se užívá snad jen v pravopise maďarském), a že také spřežka *sz* pro š (jako v polštině) je v pravopise doby Husovy už velmi řídká.

K. Vodička.

Z NAŠICH ČASOPISŮ:

V Českém lidu (XXV, 5—6) uveřejňuje redaktor tohoto časopisu dr. Čeněk Zíbrt studii o Honzovi Kolohnátovi z Přelouče. Pod tímto titulem zpracovali totiž r. 1799 Václav Thám a Jan N. Štěpánek německou komickou zpěvohru K. F. Steinsberga (od r. 1796 ředitele Pražského divadla) Hans Klachel von Przelautsch, která byla původně hrána ve dvou dílech ve Vídni a kterou pak Steinsberg zpracoval znovu po německu pro pražské obecenstvo, promísiv německý text větami českými. Je to obhroublá fraška, zajímavá v překladě českém jednak dobovými narážkami, jednak i obrazem obecného jazyka té doby. Zdá se, že se přezdívka kolohnát rozšířila jejím působením, neboť, jak viděti z dokladů, které poskytla autorovi článku ze svých materiálií kancelář Slovníku jazyka českého, došla velké obliby v knihách doby obrozenské a žije jako přezdívka člověka vytáhlého, dlouhána, podnes. Doklady knižní, vybrané z excerpt akademického Slovníku, jdou od r. 1814 (nejstarší doklad ze Sychrova Povidatele I, 90); doklady lexikální, jak si zjistil autor sám, začínají 2. vydáním Thámova Nazionallexikonu z r. 1799, kde pod heslem Lümmel mezi mnohými jinými přezdívkami jako chrapoun, pohunek, habán, klacek, lancoch atd. je uvedeno i slovo kolohnát. Protože první vydání slovníku Thámova z r. 1788 pod heslem Lümmel toto slovo ještě nemá, mohla by vzniknouti domněnka, že jeho první literární záznam z r. 1799 je ve spojitosti s uvedenou výše fraškou o Honzovi Kolohnátovi z Přelouče, přeloženou

Thámem rovněž r. 1799. Ale, jak jsme dodatečně zjistili, je přezdívka kolohnát zaznamenána již r. 1791 v Slovníku Tomsově s výkladem Limmel (= Lümmel), grosser Kerl. Je to tedy slovo starší, které přešlo do slovníku Tomsova a patrně i do překladu Thámova z řeči lidové. Snad je to i slovo dosti staré. Složením upomíná na slovo kolozubý (= komu scházejí zuby), jehož první člen vykládal Matzenauer (v List. fil. 1893, 5) ze slovesa skaliti (= ceniti zuby, rus. skalozub = posměvač), předpokládaje starší tvar skolozubý. Ale výklad ten — kromě nahodilé a jen zevní podoby se slovem ruským — není o nic pravděpodobnější než starší výklad Jungmannův z golozubý (= kolozubý). Snad by bylo lze viděti v prvním členu tohoto slova kmen slovesa kláti — koli a vykládati slovo kolozubý jako název toho, komu zuby vyklali, t. j. vybodli nebo vyrazili. Podle toho bylo by pak možno i název kolohnát vykládati jako přezdívku člověka, který dovede kláti hnáty tak jako pařezy, hromotluka, člověka imposantních rozměrů a hlavně ovšem též pořádně velkého.

HOVORNA.

ALPINISMUS (V. F.) je slovo mezinárodní a původu německého není. Jeho základem je latinské přídavné jméno alpinus, franc. alpin (= alpský), které bylo ve franštině zpodstatněno jednak příponou -iste = alpiniste (kdo zlézá alpské hory), jednak příponou -isme = alpinisme (sport záležící v zlézání vrcholů alpských). Z franštiny přešla obě tato slova do jazyků jiných, mezi nimi i do němčiny a k nám. Slova cizí přejímáme zpravidla v té formě, jakou mají v jazyce původním, a proto zaváděti v češtině tvary alpista a alpismus nepokládali bychom za správné, protože je to komolení přejatého a ustáleného terminu cizího, ničím neodůvodněné. To bychom stejným právem, vlastně neprávem, mohli zaváděti názvy morfista m. morfinista, luterismus m. luteranismus (ale ovšem luterství), josefismus m. josefinismus atd. Jaký účel a smysl by měly takové opravy, bylo by zajisté těžko říci. Češtějšími by se taková slova nestala a správnější najisto nejsou.

BEZ... (K. I.). Je ovšem úsporné mluvení, objednáváme-li si v kavárně kávu bez (bez pěny), čaj bez (b. rumu; některý vtipálek si objedná i čaj s, což se říká jen žertem), hlásíme-li v tramvaji jízdu přes (přestupnou), říkáme-li, že je po (po schůzi, po koncertě a p., po svatbě Kukuč. 1, 89), hlasuje-li či je-li někdo proti nebo pro, vzdychne-li si kdo po něčem, že je ohne (bez peněz), pije-li se po latinsku ex (vypíti zcela), má-li služka v neděli aus (Ausgang, volný východ) atd. Víme, že to jsou způsoby nebo nezpůsoby mluvení příčící se mluvnici (výjimkou jsou ovšem případy, kde se zachovala původní příslovečná povaha pozdější předložky, na př. šel mimo, přijď mi naproti a p.), že může jimi vznikati i nejasnost (užívá se jich ovšem obyčejně tak, že každý ví, co zamlčeno; a řekne-li kdo, že už je po, není to

o nic nejasnější, než řekne-li správně mluvnicky po všem); nikdo tak také nemluví ani nepíše, kde je na místě sloh povznesenější. Ale víme také, že se tak bude říkati dále, kdybychom sebe víc proti tomu láteřili.

DYMÁČEK (V. M.). V NŘ. 8, 253 zůstali jsme dlužni výklad místního názvu »dymáček«, který tímto doplňujeme. Jméno Dymáček souvisí patrně se stč. slovem nadymač, jehož význam vysvitne nejlépe z dokladu Arch. Č. 20, 425 (z r. 1538) — jde o smlouvu Jana z Pernštejna s Hradeckými o tok vody u Boharyně, — kde se praví: »A napřed v té struze pán i Hradečtí na společný náklad mají sobě stavidla udělati o dvou rovnejch polích, a to tak opatřiti buď nadymačem anebo stávkem, aby tu vodu obě straně volně sobě vésti mohly«. Byl tedy nadymač zařízení k tomu určené, aby se voda stavidly zadržená mohla vésti určitým směrem. Odtud se pak přenáší název nadymač i na menší rybníčky, v nichž se voda odjinud do zásoby nadržovala. V zemských deskách (Desk DE 1, 264) je zapsán k r. 1540 půhon proti Šebastianovi z Weitmíle, že »maje hrázi tři loket zvejší udělati a povejšiti nákladem svým u rybníčka nad Polerady, jenž slove Nadymač, ... toho učiniti zanedbává.« Podle zprávy p. Fr. Starého, kněze v Prostějově, je také v urbáři panství potštejnského k r. 1587 uveden mezi panskými rybníky v lesích rybník Nadymáček, který však dnes už zanikl a po němž zbylo jen označení toho místa jménem »U dymáků«. Toho původu je zajisté i místní jméno Dymáček, které jsme 8, 253 nechali nerozřešeno.

FORMÍRNA (F. N.). Abychom zbytečně nezaváděli nová slova, upozorňujeme, že čeština má na označení toho, kdo se zabývá děláním forem, již starší slovo formíř (formířská šrouba v Komenského sp. Orbis pictus). Podle něho by se tedy továrna (dílna) na výrobu forem mohla jmenovati zcela dobře formírna. Správně tvořeno je ovšem i slovo formář, které nalézáme u Dobrovského (= Modellmacher) a z něhož by bylo lze utvořiti slovo formárna. Název formovna by se hodil spíše pro místo, kde se provádí formování něčeho, anebo kde se formy uchovávají. — Naše vulgární š r a j t o f l e je z něm. Schreibtafel = kapesní tobolka na zápisky (portefeuille); významu ‚peněženka' nabyla zajisté od toho, že se v takové tobolce mimo poznámky a papíry nosívaly i papírové peníze.

NOVÁ SLOVA. Naši čtenáři nás upozorňují občas na to, že pramen tvůrčí síly našich novinářů dosud nevyschl. V Nár. pol. ze dne 28. ledna měli tuto zprávu: »Vatikánský nuncius nebude z Paříže odvolán, dokud nenastane úplný r o z l a m mezi Francií a Vatikánem. R o z l a m bude mít různé důsledky.« To je patrně novinářská náhrada za něm. Bruch. — V Obzoru národohospodářském (30, 2) píší zase (str. 80): »N á k o u p ě staly se obecně menší«. A o stránku dále: »Na vzestup cen obilních působily silně n á k o u p ě Ruska.« Každá hospodyně by poučila učeného autora, že tomu, čemu on říká nákoupě, říká se u nás odedávna n á k u p.

OPYŠ je známé označení místa, kde se hřbet nesoucí pražský hrad ponenáhlu svažuje k řece. Je to vlastně jméno obecné, apelativní, znamenající,

jak se dnes obecně má za to, ocas, přenesené na útvar půdy sklánějící se neširokým hřbetem do údolí. Sedláček v své Snůšce starých jmen (v Rozpravách I. tř. České akademie č. 60) poznamenává (str. 14) k tomuto jménu, že se kromě známého pražského Opyše žádný jiný nepřipomíná. P. odb. uč. V. Los z Hořovic upozorňuje, že blízko Hořovic proti zříceninám hradů Žebráku a Točníku je vrch ještě výrazněji utvořený než svah pražského hradu, kde se říká »na Vobyši, pod Vobyšem«, a vyslovuje domněnku velmi pravděpodobnou, že i tento Vobyš je jen lidová zkomolenina nejasného názvu Opyš. Tím by pražskému Opyši přibyl druh dosud neznámý.

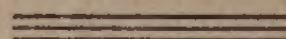
PUTNA (V. M.), na Valašsku putyra, je slovo známé i v jiných slovanských jazycích (pol. putnia n. putra, mrus. puťyna, putňa atd.). V češtině je doloženo už v 15. stol. (v jednom z mamotrektů knihovny universitní: putna — carťellus). Základem slova putna není ovšem lat. puteus, nýbrž německé slovo Butte n. Bütte, jehož starší forma byla butin, buttina. Zdrobnělý tvar slova putna je puténka n. putýnka; v nářečním putánka je patrně přípona -énka nahrazena častější příponou -ánka (pod. zelánka m. zelénka, sukánka m. sukénka, sukýnka a p.). Vedlejší tvary slova putna s hláskou r místo n, jako pol. putra, val. putyra, vykládají z něm. Butter, vlastně z jeho složenin Butterfass, Butterbüchse a p.; v tom případě by to byl podobný způsob přejetí jako v slově špajz ze Speisekammer n. trák, tráky z Tragband a p. Valašské putyra i pol. putra znamená skutečně nádobu na (vydojené) mléko.

REFORMA (R. S.). Také jsme již čtli v 2. p. mn. č. reform i reforem. Teoreticky správnější by byl tvar reform, protože pohybné e je vlastně střídnicí praslov. jerové samohlásky, které v cizím slově ovšem nikdy nebývalo; ale právě v 2. p. mn. č. si vede čeština křížením rozličných obdob tak libovolně, že by bylo směšné žádati, aby pohybné e měla jen, kde je na místě podle etymologie. Jediná rada, jakou zde filologie může dáti, jest, držeti se převládajícího zvyku a nejbližších obdob. Co je převládající zvyk, nevíme, protože nemáme statistiky tvarů reform — reforem (snad by se ukázal častějším tvar první); nejbližší obdoba je u slova f o r m a, a podle ní, protože každý říká i píše forem, ne form, měli bychom psáti i reforem (podobné tvary jsou i luceren, cisteren). Ale i zde bychom narazili na novou neshodu. Každý říká foremný, neforemný a měli bychom podle toho říkati také reforemný nebo reforemní, ale máme reformní prádlo, reformní gymnasia. Jazyk je věc, která se někdy velmi nerada dává říditi.

SKŘÍNĚ (J. H.). Pravidla čes. pravopisu se řídí zásadou, aby se v 1. p. jedn. čísla podst. jmen podle vzoru duše zachovával aspoň v jazyce spisovném tvar plný, pokud z jazyka úplně nevymizel. Proto učí psáti »země, skříně« a ve 4. p. »zemi, skříni«; tvary země, zemi jsou dosud v užívání (kromě příslovečného výrazu »na zem«) — země česká, českou zemi —, tvary skříně, skříni je dnes ovšem už málo slyšeti, a nepokládali bychom proto za chybu psáti v obou pádech »skříň«. — V y r o v n a t i účet, v y-

rovnati se s věřitelem je výraz správný; bylo o tom v NŘ. 7, 36; ani smlouvu uzavříti není rčení nesprávné, jak bylo rovněž už v NŘ. vyloženo (3, 190). — Sloveso obdržeti není germanismus, ale chybuje se v jeho užívání tím, že se zbytečně směšuje se slovesem dostati a že se tím stírá jeho určitější význam ‚dosíci něčeho, oč usilujeme'; i o tom jsme již v NŘ. několikrát vykládali (naposled 7, 64). — »Hemžiti se něčím« je výraz docela správný (v. Gebauer-Ertl, 2, str. 168). — Že píšeme jednou »v Bílkově ul.« a hned za tím »v ul. Čelakovského« (se slovem »ulice« po každé na jiném místě), není z nedůslednosti. Přívlastek shodný (adjektivní) mívá v češtině místo před podst. jménem (Záhořovo lože, Matčina kletba atd.), přívlastek neshodný (vyjádřený na př. 2. pádem jména podst.) za ním (Zlomky epopeje, Knihy veršů atd.).

VODA DOLNÍ DOBRÁ (J. P.). Na stížnost tohoto způsobu, že úřední Statistický lexikon obcí komolí staré a dobré názvy místní a nařizuje psáti na př. Voda Dolní Dobrá a Voda Horní Dobrá místo dosavadního Dolní Dobrá voda a Horní Dobrá voda, jsme v NŘ. snad už jednou odpovídali. Je to stížnost ovšem neodůvodněná. Redaktor místních novin, který přinesl tuto zprávu o změnách jmen obcí na Hořicku, neměl patrně také nikdy žádný slovník v rukou. Místní jména v Statistickém lexikonu jak v jednotlivých oddílech, tak i v obecném rejstříku (na konci) jsou sestavena pro snazší hledání abecedně, t. j. podle základního substantiva, v našem případě tedy všechna místní jména obsahující slovo Voda jsou zařaděna pod heslo Voda. Za heslem následuje pak teprve celé jméno, v němž základní substantivum (Voda) — jak to bývá pro úsporu místa v slovnících zvykem — neopakuje se již slovně, nýbrž je nahrazeno znaménkem —. Je-li tedy v Statist. lexikonu vytištěno (str. 115): Voda, Dolní Dobrá — a Voda, Horní Dobrá —, je slovo Voda heslo abecední a za ním, čárkou odděleno, následuje skutečné jméno: »Dolní Dobrá Voda, Horní Dobrá Voda«. Jméno obou obcí zůstalo tedy, jak vidět, beze změny a novinář, který informuje své čtenáře v tom smyslu, že se obec nyní má jmenovati úředně Voda Dolní Dobrá n. Voda Horní Dobrá, měl by panu učiteli vrátit sobotáles.

Odpovědný redaktor: Václav Ertl.
Tiskli Neuber, Pour a spol. v Praze-I., Bílkova ul. 17.